

Da englænderne gik i land ved Udbyhøj

Efter landboreformen sidst i 1700-tallet så fremtiden lys og lovende ud. De danske kolonier i Afrika og Vestindien gav nye ting til handelen, og dansk skibsfart sejlede over alle verdenshavene med ladninger til mange forskellige havne.

Den franske revolution havde medført krige mellem flere af vore nabolande, og i 1712 kom det til krig mellem Frankrig og England. England var en stærk sømagt og undersøgte skibe fra neutrale lande for, om der om bord var ladninger til Frankrig eller dets allierede. Dette medførte, at der blev dannet et væbnet neutralitetsforbund mellem Rusland, Preussen, Sverige og Danmark, hvilket reelt betød, at det støttede Frankrig og var rettet imod England. Uanset at udenrigsminister A.P. Bernstorff udtalte: »Frit skib giver fri ladning« fortsatte England med at visitere skibe. Danmark samlede da handelsskibene i konvojer og lod dem beskytte af orlovsskibe. I år 1800 ville nogle engelske krigsskibe visitere nogle danske handelsskibe i den engelske kanal, og det kom til et mindre søslag. Danmark var dermed i krig mod England på Napoleons side, og følgen blev, som alle ved, at England angreb København først i 1801 og derefter i 1807, hvor Englænderne erobrede hele den danske flåde. Den engelske flåde blev ved med at patruljere i danske farvande, hvor dog

Parti fra Udbyhøj.

danske kanonbåde og kaberskibe generede dem en del. I Udbyhøj var der i 1810 således stationeret 4 kanonbåde. Men krigen fortsatte til fredsslutningen den 15. januar 1814. Vi havde mistet Norge, og landet var bankerot.

Skanserne ved Udbyhøj

Allerede i 1801 blev der bygget et kystforsvar ved Udbyhøj. Den 2. marts kom der således et brev fra det kgl. danske Canneceli til Løvenholm, hvor ejeren P.S.Føns fik ordre til »uden ophør at stille 48 mand i ca. 3 uger for at opkaste skanser ved Udbyhøj«. De andre godser har sikkert fået samme ordre, og kaptajn Amnitzbøll, ejeren af Holbækgård, havde ansvaret for, at arbejdet blev udført.

Skanserne på nordsiden (»Vasehusene«) var befæstet med 6 kanoner og sydsiden med 4 stk. 10 pundes kanoner. Men kanonerne kom aldrig i brug og blev demonteret allerede i 1814.

Sagen om de landsatte englændere

Der var dog en episode, som i høj grad kom til at berøre en mand i Udbyhøj meget ubehageligt. Den 3. maj 1811 mødte to stævningsmænd hos lods Hendrik Ollesen med en stævning fra dommeren i Rougsø Herredsret og Holbækgårds Birketeting efter en skrivelse fra den kommanderende general. Grunden var, at lodsen Hendrik Ollesen af Udbyhøj den 16. april uden tilladelse havde landsat en engelsk officer og fem matroser ved Vasehusene, og en sådan landsætning var højst utilladelig. Han skulle møde torsdag den 9. maj kl. 10 slet ved Holbækgårds Birketings Ret på det sædvanlige tingsted i Holbæk. Anklageren var sagfører Winding af Randers. En anden lods, Christen Strandby, var også indstævnet.

Retssagen blev udsat tre gange, da sagfører Winding blev syg, og først den 13. juni blev det første retsmøde holdt. Retten blev da betjent af Sørensen fra Udby i overværelse af stökkemændene Laurs Melby, Niels Krog, Peder Koch og Christen Smed, alle af Holbæk. Efter de indledende procedurer kom sagen i gang, og sagfører Winding stillede lodserne en række spørgsmål, som var blevet nedskrevet inden retten var sat: Hvor havde lodserne modtaget disse engelske mænd? Og i hvilken anledning? Lodserne forklarede samstemmende, at de havde været ombord på en norsk brik i sejllobet ind til fjorden, da den engelske båd var kommet med parlamentær flag. De ombordværende havde anmodet om at blive bragt i land og havde forevist et brev til den danske generalmajor Telleqvist fra den engelske kommandant på Anholt. Lodsen havde overladt det til Hendrik Ollesen, da han var den bedste til engelsk. Anklageren spurgte herefter Hendrik Ollesen, om han først havde forespurgt den vagthavende officer ved Udbyhøj, om disse folk måtte komme i land. Nej, han havde ikke spurgt nogen, da den vagthavende officer boede 1/2 mil fra stranden ved Ingerslev by, og desuden var det Juledag om aftenen, at

dette passerede. Han troede heller ikke, at han var pligtig til det, da de kom med parlamentær flag. Yderligere havde han dels set disse mænd gå i land med en båd nogle dage før på den nordlige side. Han havde intet fået af dem eller talt med dem. Han havde kun bragt dem i land og overladt dem til lodsoldermanden.

Efter endnu nogle spørgsmål blev retten hævet, da sagfører Winding ville have lodsoldermanden afhørt. Da denne var bosat på nordsiden, skulle det ske ved Gerlev-Onsild Herreds ret. Sagen blev udsat til den 25. juli. Derefter til den 2. august, og - på grund af den travle høst til den 22. august.

Dommen

Herefter følger dommen - ordret afskrevet:

Nærværende Justitssag, som er anlagt mod Lodsens Hendrik Ollesen ved Udbyhøj er uafhængig givet ved denne Ret den 9. Maj sidst, og optagen til Doms den 23. August næsthefter.- I følge de der under fremkommende Beviseligheder er Sagens tilværelse forårsaget derved, at den indstævnte Lods den sidst afvigte 16. April, haver på Udbyhøjs nordre Side, ilandsat en engelsk Officer eller Millitærmand med 5 mand, uden dertil at have indhentet Tilladelse fra Vedkommende militære Autoriteter, eller uden i forvejen, at have anmeldt sådant.-

Dels ved den Saggivers egen Bekiendelse og dels ved Lodsens Christen Strandbys forklaring, er det bleven godtgjort, at begge bemeldte Lodser den 16. April, haver været ombord på den såkaldte »Hiæst« udi Fjorden, i den Hensigt, at se hvad Fartøj det var, som kom indsejlende og medens de var på dette fartøj, kom der en Båd til Skibet med fornævnte Officer og 5 mand, der forespurgte, om der var nogen som kunne sætte dem i Land, hvilket den indstævnte, som kunne tale noget bedre Engelsk end Christen Strandby og påtog sig, dette hans foretagende undskylder han med, at han troede at dette måtte ske, fordi de engelske kom med Parlamentær Flag, og fordi de ligeledes foreviste Brev til de i Nørre-Jylland commenderende General, som Sagvolderen anså at uopholdelig burde befordres.-

Såvel efter begge Lodsernes udsigende, som Lodsoldermandens Eedshæftede Vidnesbyrd er godtgjort, at de engelske blev landsat om Aftenen, og at det samme Gang var meget mørkt, samt at den indstævnte straks førte dem til Lodsoldermanden, der igen uden Ophold ledsagede de engelske til den der standende danske Officer, som modtog Mandskabet og lod det indsætte i den militære Vagt.—

Af alt dette vil det kunne skiønnes, at den engelske Officer og Mandskab ved eller uden Landsætningen ikke har kunnet få nogen Kundskab, betræffende de ved Udbyhøj anlagte Kystbefæstninger, og der findes ikke de fjerneste Spor til Båden fra den Tid den kom fra Briggen, haver kommet til Landet nogen andre Steder end end allene i Vasehusene, hvilket leder til den Følgeslutning, at den

engelske Officer og Mandskabet ikke haver kunnet finde nogen lejlighed til at bese de ved Udbyhøj anlagte Forsvarsanstalter, men desuagtet, står det i Dag ikke til at nægte, at den Sagsgivende Lods ved at indlodse disse folk, virkeligt har handlet ulovligt og uansvarligt, lad være, at han i dette fald, søger at undskylde sig hermed, at de til den commenderende General medhavende Brev, snarer kunne blive befordret til Bestemmelse, så er det i Dag på den ander Side, aldeles erkendt, at det samme kunne opnåes, hvis Lodsens i Stedet for at have Folkene udspurgte i Land, afleveret og alene taget det med, og ladet Mandskabet blive tilbage indtil nærmere Forholdsordre var indhentet, og i Tilfælde de engelske ej have villet aflevere Brevet, uden selv at komme med, som dog mangler Grund for at kan antages, så kunne Lodsens ene have taget fra Borde og straks anmeldt det for den nærmeste militære Comando.-

Dette er ikke sket, og følgelig har den indstævnte fejlet. Thi uagtet han ikke findes at have modtaget nogen Betaling for Landsætningen, så han i det fald ej kan ansees, at have handlet af Interesse eller Vinding, og uanset at han meget sandsynligt har handlet pr. Conduide og med den Hensigt, at for det ham foreviste Brev desto snarer befordret, så han dog ingenlunde til intet gavne hans brøde, da det er ham og enhver anden dansk Undersåt nok som bekiendt, at de engelske er den eneste Magt som nu for Tiden have Krig og Ufred mod Danmark, og efter slige Antænkneligheder vil han blive at anse med en arbitær Mulkt til Amtets Fattigkasse, samt udredelse af passerede Omkostninger i Anledning af Sagens Anlæg.

Efter Forordningen af 3, Juni 1796, anmærkes det ved Sagførelsen findes intet lovstridigt ophold at være sket, da Actor ved fremlagt Docton Attest har godtgjort, at den ham påkommende svaghed for andet, har forhindret ham fra at kunne få Sagen bragt Endskab førend skeet er, på Grund af anførte og Sagens øvrige forefundne Beskaffenhed.—

Kiendes for Rett:

Den Saggiver Lods Hendrik Ollesen ved Udbyhøj bør, fordi han uden dertil indhentet Tilladelse fra vedkommende millitære Autoriteter, den 16. April sidst om Aftenen har ilandsat en engelsk Midtskibsmand og 5 mand, bøde til Randers Amts Fattigkasse 10 Rigsdaler og udi Sagens Omkostninger 10 Rigsdaler Kurant. Hvilket alt efterkommes og udredes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Lovens videre tilholdende Tvang og Excurtion.

Det til Sagen anordnede stemplede Papir, er derunder forbrugt af den indstævnte.-
Således dømt og afsagt på Holbækgårds Birketing den 5. September 1811.

S.A.Stadfeldt.

Ovenstående retssag findes i Holbækgård Tingbog, B 53 E-2, på Landsarkivet i Viborg.

Søren Ladefoged